

JAN HALADA

BARBORA OSVALDOVÁ (ED.)

SLOVNÍK ŽURNALISTIKY

VÝKLAD POJMŮ A TEORIE OBORU

Slovník žurnalistiky

Výklad pojmů a teorie oboru

Jan Halada

Barbora Osvaldová

editoři

Recenzovali

doc. PhDr. Petr Orság, Ph.D.

PhDr. Petr Just, Ph.D.

**Financováno
Evropskou unií**
NextGenerationEU

**Národní
plán
obnovy**

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Publikace byla vydána za podpory Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Národního plánu obnovy v rámci projektu Transformace pro VŠ na UK (reg. č. NPO_UK_MSMT-16602/2022).

Vydala Univerzita Karlova

Nakladatelství Karolinum

Praha 2023

Obálka Jan Šerých

Sazba DTP Nakladatelství Karolinum

Druhé vydání

© Univerzita Karlova, 2023

© Jana Čeňková, Nora Dolanská, Pavel Dolanský – heirs, František Gála, Kateřina Gillarová, Jan Halada, Denisa Hejlová, Tereza Ježková, Pavel Kašík, Jakub Končelík, Jiří Kraus – heirs, Alena Lábová – heirs, Martin Lokšík, Veronika Macková, Josef Maršík, Václav Moravec, Alice Němcová Tejkalová, Barbora Osvaldová, Irena Prázová, Jaroslav Slanec, Karolína Šimková, Milan Šmíd, Martin Štoll, Ondřej Trunečka, Ludmila Trunečková, Kateřina Turková, 2023

ISBN 978-80-246-5592-5

ISBN 978-80-246-5594-9 (pdf)

Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum

www.karolinum.cz
ebooks@karolinum.cz

7	PŘEDMLUVA
9	EDIČNÍ POZNÁMKA
11	ABECEDNÍ SEZNAM AUTORŮ PODLE ŠIFER
11	SEZNAM OBECNÝCH ZKRATEK
12	SEZNAM HESEL
25	SLOVNÍK ŽURNALISTIKY
305	PŘÍLOHY
317	SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY

*Připsáno PhDr. Aleně Lábové, Ph.D.,
a prof. PhDr. Jiřímu Krausovi, DrSc.,
kteří se už tohoto vydání nedožili.*

Když jsme dávali dohromady první verzi tohoto *Slovníku žurnalistiky*, věděli jsme, že oblast médií se bude vyvíjet rychle a že bude komplikované zachytit její určitou podobu v čase. Nečekali jsme ovšem, že rozvoj bude tak překotný. Skoro nepřetržitě dochází k posunům v obsazích, stejně tak se objevují nové termíny. Ale jak už jsme napsali v předmluvách k minulým vydáním takovýchto kompendií, pojem žurnalistika je odvozen od původně latinského slova *diurnus*, tj. denní, a později z latiny do mnoha evropských jazyků převzatého slova *jour*, *journal*, tedy den, deník. Toto spojení naznačuje, že žurnalistika je vázána na den, a v některých případech dokonce na hodinu, v které se děje něco, co by měli recipienti vědět, aby byli informováni a mohli si také utvořit vlastní názor. Málokdo si už v současné době vystačí s tím, že čeká na informace do dalšího dne, kdy mu je psané noviny přinesou. A tak tedy neustále dochází nejen k proměně nosičů informací, ale často také k proměně terminologie. Snadnější bylo popsat věci uzavřené, dané historií, než ty, které se mění, frázovitě řečeno, takřka před našimi očima.

Předkládaná publikace je zaměřena výslovně tak, aby výklad jednotlivých pojmů byl srozumitelný co nejširšímu, tedy i laickému okruhu čtenářů. Česká žurnalistika byla ve svém vývoji poznamenána určitou literárností a také některé starší pojmy tento vliv prozrazují. Toto tradicionalistické pojetí se s novým stoletím začalo měnit, a tak mnoho termínů má v současnosti jiný obsah než kdysi. Přesto máme za to, že pro celkový dojem je třeba uvést i pojmy, které buď nesou svůj minulý význam, nebo slouží k pochopení obsahů nových.

Proto se pro snadnější orientaci autoři snažili hesla doplnit o zajímavé příklady z praxe, citáty nebo obrazový doprovod, což po našem soudu dává textu ještě další rozměr.

Stejně tak tento slovník obsahuje podrobnější hesla z kulturní žurnalistiky a publicistiky, sledovali jsme i vývoj u některých pojmů. S digitalizací a internetizací médií přibyla také celá řada nových hesel. Je logické, že tím se změnil okruh spolupracovníků, což je patrné v seznamu zkratk.

Jako editoři se domníváme, že pro pochopení stavu médií je vhodné upozornit i na některé oficiální dokumenty, jako je *Listina základních práv a svobod* nebo *Etický kodex novináře*, zařazené do příloh.

Je pochopitelné, že výběr termínů není zdaleka vyčerpávající a nemůže být konečný. Některé pojmy mají odlišný obsah, jiné teprve vzni-

kají a hledají své vysvětlení a opodstatnění. Pro definování to znamená úskalí, na druhé straně lze ale doložit, že žurnalistika neustrnula. Je to organismus živý, reagující na společenské i technické změny.

Editoři i autoři hesel jsou si vědomi, že se jedná o vývoj, který se nezastaví, pokud bude dostatek příjemců sdělení a pokud bude dostatek těch, kteří tato sdělení budou schopni poskytovat.

– Barbora Osvaldová

Multimediální koncepce *Slovníku žurnalistiky* je výsledkem práce šestadvaceti autorů – v původní verzi bylo autorů jen sedmnáct – působících na katedrách Institutu komunikačních studií a žurnalistiky na Fakultě sociálních věd pražské Univerzity Karlovy. Nejedná se o první slovník tohoto institutu a jeho pracovišť. Předchozí tři vydání obdobných žurnalistických slovníků (nakladatelství LIBRI v Praze 1999, 2002 a 2007, a to zásluhou PhDr. Františka Honzáka a PhDr. Marie Honzákové, pod názvem *Praktická encyklopedie žurnalistiky*) měla velký úspěch a byla vždy doplňována i aktualizována. V tom posledním vydání vyšla také slovníková hesla z oblasti marketingu a public relations, která pak ale měla již podobu samostatné publikace s názvem *Marketingová komunikace a public relations. Výklad pojmů a teorie oboru* (ed. Jan Halada), kterou vydala Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, v roce 2015, dotisk 2016.

Tento nový, v podstatě již podruhé přepracovaný, rozšířený a doplněný *Slovník žurnalistiky* navazuje na všechna předchozí zpracování v koncepci propojenosti jednotlivých hesel, za pomoci odkazů k heslům v celém slovníku. Zásadní změny spočívají v upřesnění jednotlivých hesel, jejich doplnění, ale především v jejich inovaci, zachycení hektického vývoje v mediální sféře od posledního vydání prvního dotisku v roce 2020, v přiblížení digitálního světa médií, sociálních sítí a vůbec všeho nového, co se objevilo v komunikační teorii a praxi. A proto je tu také relativně velký počet nových hesel, nová je i struktura hesel a rozšířen byl seznam literatury. Publikace tedy umožňuje orientaci v žurnalistice a mediálních studiích jak pro studenty, tak pro novináře a odbornou i laickou veřejnost.

Samotná hesla – je jich přibližně tisíc a k tomu velké množství přímých odkazů – jsou řazena abecedně a v případě dvouslovných pojmů většinou podle substantiva, tedy např. agentura tisková. Celá řada hesel zároveň ve svém závěru odkazuje na příbuzné pojmy či společnou mediální problematiku.

Při uvádění etymologie pojmů používáme u latinských a řeckých sloves 1. osobu jednotného čísla, jak je obvyklé u většiny jazykových slovníků (např. *audio*), zatímco český pojem je zásadně ve tvaru infinitivu (např. *slyšet*). V hranatých závorkách uvádíme v případě potřeby za názvem hesla výslovnost, v kulatých závorkách za nimi je pak uveden původ cizího slova a jeho český ekvivalent.

U mnoha hesel je věcná, slovníková část doplněna částí popularizační, která nabízí pohled do historie pojmu nebo rozvíjí či jinak doplňuje vesměs strohé encyklopedické podání. Spolu s ilustračním doprovodem se tak autoři snažili nabídnout uživatelům rozšířený a třeba i trochu odlehčený pohled na tuto problematiku. Příloha potom doplňuje *Slovník žurnalistiky* významnými dokumenty – malá část z nich je ovšem i součástí textu hesel –, které mají přímou souvislost s žurnalistikou a celou mediální oblastí. Na závěr je připojen široký seznam literatury, který tuto teoretickou část dílčím způsobem doplňuje; u některých hesel je použita a doporučená literatura připojena přímo k textu.

Naproti tomu jsme pokládali za nadbytečné zařazovat všechna hesla týkající se přístrojů, které se v žurnalistické a mediální oblasti běžně používají, např. počítač, kamera, fotoaparát, diktafon a podobně, ale i pojmy dnes už doslova historické, jako např. horká sazba, kartáčový obtah, linotyp či metér apod., protože výklad o jejich technickém fungování do takto pojatého slovníku nepatří. Na druhé straně jsme se snažili i postihnout poněkud hektický vývoj v používání některých pojmů, jež ještě nejsou plně zafixovány a vyskytují se ve více podobách, jako je tomu například v psaní pojmů on-line a online, kdy volíme všude jen jednu podobu. V tomto smyslu je podtitul *Slovníku žurnalistiky* práv svému názvu – *Výklad pojmů a teorie oboru*.

Autoři spolu s redakcí nakladatelství věří, že nové vydání slovníku se stane vyhledávanou a spolehlivou praktickou příručkou, která ovšem poslouží i teoretickým výkladem základního sumáře pojmů z oblasti teorie médií a jejich komunikačního významu.

– Jan Halada

ABECEDNÍ SEZNAM AUTORŮ**PODLE ŠIFER**

- (al) – † PhDr. Alena Lábová, Ph.D.
 (ant) – doc. PhDr. Alice Němcová
     Tejkalová, Ph.D.
 (bo) – doc. PhDr. Barbora Osvaldová
 (dh) – doc. PhDr. Denisa Hejlová, Ph.D.
 (fg) – Mgr. František Géla
 (ip) – PhDr. Irena Prázová, Ph.D.
 (jč) – PhDr. Jana Čeňková, Ph.D.
 (jh) – doc. PhDr. Jan Halada, CSc.
 (jk) – † prof. PhDr. Jiří Kraus, DrSc.
 (jko) – PhDr. Jakub Končelík, Ph.D.
 (jm) – PhDr. Josef Maršík, CSc.
 (js) – Mgr. Jaroslav Slanec
 (kg) – PhDr. Kateřina Gillárová
 (kš) – Mgr. Karolína Šimková
 (kt) – Mgr. Kateřina Turková, Ph.D.
 (lt) – PhDr. Ludmila Trunečková, Ph.D.
 (ml) – PhDr. Martin Lokšík
 (mš) – PhDr. Milan Šmíd
 (mšt) – prof. MgA. Martin Štoll, Ph.D.
 (nd) – PhDr. Nora Dolanská
 (ot) – Mgr. Ondřej Trunečka, Ph.D.
 (pd) – † PhDr. Pavel Dolanský
 (pk) – Mgr. Pavel Kasík
 (tj) – Mgr. Tereza Ježková, Ph.D.
 (vm) – PhDr. Václav Moravec, Ph.D.
 (vma) – Mgr. Veronika Macková, Ph.D.

SEZNAM OBECNÝCH ZKRATEK

- aj. – a jiné
 angl. – anglický, anglicky, angličtina
 apod. – a podobně
 arab. – arabský, arabsky, arabština
 atd. – a tak dále
 atp. – a tak podobně
 č. – číslo
 franc. – francouzský, francouzsky,
     francouzština
 ital. – italský, italsky, italština
 lat. – latinský, latinsky, latina
 mn. č. – množné číslo
 např. – například
 něm. – německý, německy, němčina
 popř. – popřípadě
 resp. – respektive
 rus. – ruský, rusky, ruština
 řec. – řecký, řecky, řečtina
 špan. – španělský, španělsky,
     španělština
 tzv. – takzvaný
 → – šipka odkazující na jiné heslo

AA

- abonent
- abonent agenturní
- advertorial
- aféra
- aforismus
- agentura
- agentura fotografická
- agentura literární
- agentura tisková, též zpravodajská
- agentura zpravodajská viz agentura tisková
- agenturní abonent viz abonent agenturní
- agenturní bulletin viz bulletin agenturní
- agenturní fotografie viz fotografie agenturní
- agenturní servis viz servis agenturní
- agenturní zpráva viz zpráva novinová, rozhlasová, televizní
- agenturní zpravodajství viz zpravodajství
- akcidence, též akcidence, akcidenční tiskoviny
- akreditace
- Aktualita viz Československý zvukový filmový týdeník
- aktualita
- aktualita fotografická
- aktualizace, též update
- aktuálnost
- akvizice viz výroba televizní/rozhlasová
- allonym viz pseudonym
- almanach
- anagram viz pseudonym
- analogové záznamové videoformáty
- anonym viz pseudonym
- anketa
- anonce
- anonym
- anotace
- antologie
- argot
- arch autorský (AA)
- arch tiskový
- arch vydavatelský (VA), též nakladatelský
- archiv
- archová montáž viz montáž
- art-direktor
- Asociace provozovatelů soukromého vysílání (APSV)
- Asociace televizních organizací (ATO)
- audiovizuální
- audiovizuální jazyk
- audiovizuální kompozice viz kompozice audiovizuální
- autobiografie
- autograf
- automatizovaná žurnalistika viz žurnalistika automatizovaná
- autoportrét
- autor, autorka
- autorizace
- autorská šifra, značka viz autor
- autorské právo viz právo autorské
- autorský arch viz arch autorský
- autorský honorář viz honorář
- autotypie
- autotypie duplexová viz duplex
- avantgarda
- Average Time Spent (ATS)
- avízo
- background
- balíček viz výroba televizní/rozhlasová
- Bernská úmluva viz copyright, právo autorské
- beseda rozhlasová/televizní
- bestseller, též bestseler
- BETACAM SP viz analogové záznamové videoformáty

bibliografie
bienále
bilaterál
binge-watching
biografie
blesk, blesková zpráva viz fleš
blízkost zprávy
blog
blogování, blogging
blu-ray
briefing
browser viz prohlížeč
brožura
bulletin agenturní
bulvár
bulvární

causerie
CCD
CD
CD-ROM
celoplošná rozhlasová stanice
cenzura
cicero, zkratka cic, c
citát, citace
clickbait
CMOS
CMYK viz tiskový režim CMYK
comics viz komiks
copyright
corrigenda viz errata
cromalin viz nátisk
cross promotion
crowdfunding
crowdsourcing
cyklus rozhlasový
cyklus televizní

časopis
čelo agenturní zprávy viz lead
červené tlačítko viz tlačítko červené
Česká tisková kancelář/ČTK
Československý zvukový filmový
týdeník Aktualita

četba/čtenář
četba rozhlasová
článek
črta
čtenář, čtenáři viz četba, čtenář,
komunikace, linka čtenářská,
médium, oddělení dopisové
čtenářská linka viz linka čtenářská
čtenářské dopisy viz oddělení
dopisové
čtenářství
čtenost viz četba, čtenář
ČTK viz Česká tisková kancelář
čtverčík
čtvrtá moc viz sedmá velmoc
čtvrtletník viz tisk periodický

DAB
dabing
databanka viz databáze
databáze, též databanka
datová žurnalistika viz žurnalistika
datová
deadline viz uzávěrka
debata
deleatur
dementi
denička
deník
deníky zdarma
depeše
dezinformace
diakritická znaménka viz znamén-
ka diakritická
dialekt, též nářečí
dialog
Didotův měrný systém
digest
digital divide
digitalizace médií
digitální daň
digitální fotografie viz fotografie
digitální
digitální multiplex

- digitální vysílání rozhlasové
digitální vysílání televizní
digitální záznamové videoformáty
DILIA
diskurz
diskuse
dispečink rozhlasový
distribuce, distributor
distribuce rozhlasového a televizního signálu viz program, televize, vysílání kabelové
DNG
DNPS, DNP
dokument
dokumentace
domicil
dopis otevřený
dopisovatel viz korespondent, korespondentka
dopisy čtenářů, dopisové oddělení viz oddělení dopisové
dotisk
dpi
dramaturg
DRM
dronová žurnalistika viz žurnalistika dronová
dřík
DTP
duktus
duplex, též duplexová autotypie
DVB-C
DVB-H
DVB-S
DVB-T
DVB-T2
DVD

edice
editor
editor obrazový
editorial viz úvodník
elektronická podoba periodik
elektronická pošta viz e-mail
elév
e-mail
embargo
embedded journalism
embedding
ENG
entertainizace
entrefilet
EPG
epigram
errata, též corrigenda
esej
etika novinářská
exkluzivita
ex libris
expedice
explicit viz kolofón
expoze
expozice

fabule
Facebook
fact-checkingová žurnalistika viz žurnalistika fact-checkingová
fake news
faksimile
fakt, faktum
fáma
feature
feature fotografie
feed
fejeton
fiction viz fakt
filiálka
filiální redakce viz redakce
filmové zpravodajství viz zpravodajství filmové
fleš
font
formát
formát rozhlasový
formát televizní
foto CD viz photo CD

- fotografická agentura** viz **agentura fotografická**
fotografická aktualita viz **aktualita fotografická**
fotografická kompozice viz **kompozice fotografická**
fotografický portrét viz **portrét fotografický**
fotografie
fotografie agenturní
fotografie digitální
fotografie dokumentární viz **aktualita fotografická, foto-reportáž**
fotografie sportovní
fotografie titulní
fotografie žurnalistická
fotografura viz **techniky tiskové**
fotomontáž
fotopool viz **pool**
fotoreportáž viz **reportáž fotografická**
fotoreportér
fotožurnalismus
fráze
frontispis, též **protititul**
Full HD viz **HDTV**
fulltext
funkce žurnalistiky

ghostwriter viz **autor, autorka**
glosa
gonzo žurnalistika
grafická úprava tiskovin viz **úprava tiskovin grafická**
grafický úpravce viz **úpravce grafický**
grafik
grafik počítačový
grafika

HbbTV
HDTV
headline, též **upoutávka**

hexachrom
hlasatel
hlavička
hlubotisk viz **techniky tiskové**
hoax
holdback
hologram
homepage viz **www-stránka**
honorář, též **autorský honorář**
horká sazba viz **sazba**
hypertext
hypertextový odkaz

chat

I-vysílání
ilustrace
imprimatur
index viz **rejstřík**
infodemie
infografika viz **grafika, servis agenturní**
informace
informace obrazová (oíčko)
informační zdroj viz **zdroj**
infotainment
iniciála
INTERGRAM
internet
internetová periodika viz **žurnalistika**
interpunkční znaménka viz **znaménka interpunkční**
interview
investigativní žurnalistika viz **žurnalistika investigativní**
inzerát
inzerce
IRC viz **chat**
iReport
iReportér
ISBD viz **ISBN**
ISBN
ISDS viz **ISSN**